

Диплома у цаку¹

Да ли и где наставити школовање једна је од најважнијих животних одлука. Иако су евентуалне студије скопчане са великим улагањем времена и новца, као и ризиком да неће бити приведене крају, правилан избор би требало да учини будућност бруцоша срећнијом и богатијом. Имају ли српски матуранти довољно информација да би донели ову одлуку?

Са билборда низа приватних факултета нам се осмехују групе насмејаних студената, док нас са других посматрају пословно одевени млади људи, самопоуздано корачајући ка светлијој будућности. Они поручују будућим бруцошима да их очекују студије које ће, прошавши у радости пријатељства и без грча на лицу, резултирати перспективним радним местом. Аргумент других, често државних факултета, је да без муке нема науке, и да инстант решења у образовању воде до губитка конкурентности на тржишту рада. С обзиром на то да информације о стварном квалитету појединачних институција нису ни лако доступне ни проверљиве, одлуке о студирању се често доносе на основу анегдота о искуствима појединачних студената, стереотипа и интуиције. Без поузданих информација о стварним условима студирања, квалитету студија, и шансама на тржишту рада, матуранти се опредељују за образовну институцију као да купују мачку у цаку.

Да би стекла државну акредитацију, свака високошколска установа мора да задовољи више стандарда по питању организације пословања, квалитета наставника и простора у коме се настава одржава. Међу условима није и редовно извештавање о успеху свршених студената на тржишту рада, што би по нама требало да се промени. Услов за одржавање акредитације би требало да буде редовно извештавање о томе из којих школа и са каквим успехом долазе студенти, колико дуго студирају и са каквим оценама дипломирају. Уз то би ишла и дужност високошколске установе да се помогне надлежном државном телу у анкетирању свршених студената о томе колико брзо и у којој струци проналазе посао; у приватном или у државном сектору, у земљи или у иностранству, и са коликом зарадом.

Има ли оправдања за такву врсту државног мешања у тржиште образовања? Савремена економска теорија препознаје проблем неуспеха тржишта различитих добара и услуга услед непотпуних информација, и сматра пожељном државну интервенцију која би недостајуће информације обелоданила. Сматрамо да је наше тржиште високог образовања

¹ Друга верзија овог чланка објављена је у Политици 4.2.2019.

делимично неуспешно управо услед непотпуних информација. Непотпуне информације наводе будуће студенте да своје ограничено време и новац уложе у институцију која им неће омогућити успех на будућем послу, или ону чији су захтеви изнад њихових способности. Непродуктивно коришћење талента не штети само појединцу, већ и доводи до слабијих остварења националне привреде. Ни образовне институције ни специјализована штампа до сада нису систематично објављивале потпуне информације о профилу тренутних и статусу свршених студената на тржишту рада, а и када би то учиниле поставило би се питање њихове веродостојности. Информације би требало да буду прикупљене истом методологијом, и представљене на исти начин, поуздане, доступне и у будућности, тако да поређење институција буде лако, а закључци исправни.

Важно је да информације буду доступне не само о струкама већ и о појединим институцијама. Претпоставимо да се зна да се једна струка одликује високим зарадама и малим временом чекања на запослење, а да се не зна које институције школују квалитетније кадрове. Лоше институције би тада могле да искористе популарност струке да привуку део студената, загуше тржиште рада лошим кадровима, и тако угрозе будућност тих младих људи и читаве привредне гране.

У условима глобалне конкуренције, економска и политичка будућност Србије у великој мери зависи од појединих привредних грана у којима поседујемо конкурентску предност, а стицање и очување конкурентске предности зависи од знања које образовне институције пружају. Како у нашој привреди има места за запослене различитих знања и способности, тако га има и за студије различитих струка и квалитета. Зато је добро да широм Србије постоји могућност развоја не само државних већ и приватних високошколских установа, са различитим наставницима и програмима. Постојање конкуренције, која се надмеће у складу са тржишним правилима, је добро за све зато што подстиче иновативност и унапређење квалитета. Да би конкуренција образовни систем учинила бољим, потребно је спречити да било ко, намерно или нехотично, доводи будуће студенте у заблуду. Потребно је да се не лажемо.

*Проф. др Душан З. Марковић, ванредни професор, Економски факултет
Универзитета у Београду*

*Др Мрђан М. Млађан, истраживач сарадник, Институт за филозофију и
друштвену теорију Универзитета у Београду*